

УДК 793.3.071(73):793.32

Карина ДИГАС, студентка кафедри хореографії Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (науковий керівник – старший викладач кафедри хореографії Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка Яна РЕВА)

ВНЕСОК ХОРЕОГРАФА-ПЕДАГОГА МАРТИ ГРЕМ В МИСТЕЦТВО СУЧАСНОГО ТАНЦЮ

Ім'я танцівниці Марти Грехем (Грем) стоятиме на почесному місці як генія танцю модерн. Вона хотіла створити принципово новий танець, який був здатний відобразити всю сутність буття, щоб підштовхувало людину до роздумів про самі важливі проблеми сучасності і в той час занурювало її у багатий світ людської душі. М. Грехем хотіла не розважати глядача, а запропонувала новаторський танець. Школа Грем та її техніка стали основою для хореографії модерну та вплинули на розвиток балету у всьому світі.

Ключові слова: *Марта Грем (Грехем), сучасний танець, хореограф, мистецтво, танець модерн, балет, вільний танець.*

У нинішній час відбувається інтенсивний розвиток сучасної хореографії. Досить глибоке розуміння законів мистецтва сучасного танцю вимагає пильного вивчення історії його зародження, становлення, вершинних досягнень, а також кризових ситуацій. Тільки чітке розуміння усвідомлення закономірності творчих удач видатних хореографів-постановників у цій галузі дозволить сучасним хореографам відшукати нові шляхи розвитку обраного виду мистецтва. Одним із видатних хореографів у сучасному танці стала Марта Грем. Запропоновані нею нові техніки в танці модерн є одними з фундаментальних у цій галузі. Для того, щоб зрозуміти, як Марта Грем вплинула на танець того часу, важливо знати, що саме сприяло розвитку вільного танцю. Проблему творчості танцівниці Марти Грем торкаються такі дослідники як Р. Трейсі, Р. Фрідман, Б. Йорган, а виникнення та формування нових танцювальних напрямків висвітлено у ряді публікацій В. Нікітіна, Н. Аркіної, К. Добротворської, І. Мордовіної, Д. Бернадської, О. Чепалова, М. Погребняк, Д. Шарикова та ін.

Мета статті – дослідити вплив творчості Марти Грем на формування танцю модерн.

Досліджуючи біографію Марти Грем (Грехем) можна побачити шлях від дитини, батьки якої сповідували пресвітеріанство і дотримувалися консервативних поглядів на життя, до видатного хореографа з «великої четвірки», основоположника танцю модерн та творця власної техніки [1]. Вона хотіла створити принципово новий танець, який був би здатний відобразити всю сутність американської дійсності, підштовхуючи людей до роздумів про найважливіші проблеми сучасності та в той же час занурював людину в багатий світ душі людини.

Пошук пластичних можливостей був трендом часу, не стала винятком на цьому шляху і Марта Грехем, техніка якої стала проривом у танці модерну. Вона прагнула ліквідувати гендерну нерівноправність у танці, дати жінці право висловлювати сильні почуття з допомогою різких, рваних рухів. Марта хотіла створити техніку, яка допоможе танцюристам стати умовно-формальними, втілюючи емоцію та ідею. Вона вимагала від танцюристів дисциплінованості та високої концентрації, при цьому спромоглася спростити класичну традицію пластики для легшого розуміння ідеї глядачем і дала танцюристам більше можливостей для передачі емоцій.

Роздуми та творчі пошуки допомогли Грем зрозуміти, що танець базується на трьох підставах: часі, енергії та просторі. Енергія пов'язана з емоціями, що викликають рухи, це стало відправною точкою у її техніці. Заняття у класі Марти починалися з ланцюжка простих рухів, що спліталися у складні композиції. Техніка побудована на двох принципах: *Contraction* - контракшн (стиснення) та *Release* - реліз (подовження) [2, с.168]. Вона змушувала танцюриста сконцентруватися на центрі та підкорятися анатомічним законам пластики. Пошуки самовираження у танці дозволили Грем створити унікальну техніку, в якій важливу роль відіграють дихання та концентрація. Вона змогла зрозуміти та використати в естетичних цілях можливості людського тіла. Її техніка досі є базовою для танцю модерн та входить до всіх програм підготовки професійних танцівників.

Щоб реалізувати свої ідеї Грем збирає свою трупу, яка спочатку була чисто жіночою, до неї увійшли найвідданіші учениці. Марті були близькі феміністські погляди, вона багато міркувала про роль жінки в соціумі і намагалася дати їй більше прав та можливостей [4]. Вона навіть присвятила цій темі кілька постановок: «Єретик», «Кордон і знаменитий Плач». У цих постановках Грем втілює свої ідеї та знахідки, що зачаровують новою пластикою глядачів.

З появою в трупі чоловіка – Еріка Хокінса, який спонукає Марту на модернізацію техніки танцю, вона збагачується класичними елементами. Трохи згодом у трупу приходять Мерс Каннінгем, який прославився як руйнівник традиційних хореографічних канонів. Світову популярність трупа Марти отримала після турне країнами Європи та Близького Сходу. Нею була створена школа, яка разом із трупою отримала постійне місце локалізації у Нью-Йорку [1]. Цей колектив існує і зараз не тільки як пам'ятник хореографу-педагогу Грем, а як живий, творчий колектив «Центр сучасного танцю Марти Грехем». У репертуарі трупи збереглися постановки Марти, всі її спектаклі зафіксовані для нащадків.

Вона не лише створила унікальну трупу, а й ставила вистави для багатьох театрів, у яких глядач зміг побачити таких чудових танцюристів, як Мерса Каннінгема, Роберта Вілсона, Рудольфа Нурієва, Марго Фонтейн, Майю Плісецьку, Михайла Баришнікова, Наталію Макарову.

За своє творче життя Марта Грем поставила 180 вистав. Її спадщина вражає різноманітністю та багатством, важко виділити найкращі постановки, але найбільш знаменними є «Лист світу», «Печера серця», «Клітемнестра», «Федра», «Дії світла». Спектаклі відрізнялися не лише чудовою хореографією, а й продуманістю до дрібниць. В історії балету чимало видатних персон, але проживаючих своє життя як танець – небагато [3].

Рух у хореографії М. Грем народжувався емоціями, контрастними почуттями, поєднанням протилежного та несумісного: чуттєвості та одухотвореності; безмежного горя та радості; гріха та невинності тощо. Отже, хореографія бачилася Марті Грем мовою почуттів, якій підвладно розкривати найглибші душевні таємниці. Це є відповіддю на запитання, чому вона й прийняла рішення відмовитися від звичних для всіх основ танцю та створити новаторську систему, яка стала практично найголовнішою в сучасній хореографії.

Таким чином, внесок М. Грем у розвиток сучасного танцю переоцінити неможливо. Вона не лише винайшла танець «модерн», не лише створила нову танцювальну мову та запровадила новаторську техніку виконання. Вона повністю зламала всі попередні уявлення про танець, надала йому глибоке соціальне вираження і водночас особистісне звучання, і навіть вивела новий тип героїні, у якій поєдналися міфологічне і сучасне. Її новаторська робота є одним із основних ступенів танцю модерн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аловерт Н. Великая Марта Грэм. URL: <http://www.russianbazaar.com/ru/content/18947.htm>
2. Амчиславська Н. Жіночі образи в балетах М. Грем. *Динаміка розвитку вищої хореографічної освіти як складової художньої культури України : матеріали конф.* (м. Київ, 17–18 квітня 2015 року). Київ, 2015. С. 166–169.
3. Марта Грем 9 мов танцю. URL: <https://youtu.be/lx9fTwm31V8>.
4. Марта Грем. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Марта_Грем.